УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини
вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(*згідно з частиною 3 статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19^1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань у діяльності державної установи «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)» (далі – УВП, установа), у якій на час відвідування групою НПМ, 28 травня 2025 року, утримувалось 492 ув'язнених та засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» передбачено, що норма площі на одну взяту під варту особу не може бути меншою 2,5 м^2.

Однак, згідно з «Актом вимірювання площі приміщень структурних дільниць» та «Планом покамерного розміщення осіб взятих під варту», наданих адміністрацією установи, встановлено, що у близько 70 % камерних приміщень установи вищезазначені вимоги не дотримуються.

Для прикладу, під час відвідування камерного приміщенні № 56, де перебували 10 ув'язнених, загальна площа складала 18 м^2. Таким чином, фактична площа на одного ув'язненого становить лише 1,8 м^2.

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді Європейського комітету з питань запобіганням катувань чи нелюдському або такого, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) [CPT/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до антисанітарних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує усунення.

Крім того, вказане порушення стало приводом для подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Так, лише протягом 2024 – 2025 років Європейським судом з прав людини проти України ухвалено 2 рішення – «Skorokhod and Others v. Ukraine» та «Martyshchenko and Others v. Ukraine» щодо 3 заявників, які утримувалися у державній установі «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)».

У зазначених рішеннях констатовано порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою, пов'язаних з нестачею житлової площі у камерних приміщеннях. Загальна сума призначених відшкодувань склала 22 тис. євро.

Порушення норм площі також пов'язане з наявністю на території установи режимного корпусу, який досі не введено в експлуатацію через незавершені ремонтні роботи.

Зазначений корпус представляє собою триповерхову будівлю, загальною площею 473 м^2 з можливістю обладнання 52 камерних приміщення для розміщення засуджених до довічного позбавлення волі.

Введення в експлуатацію режимного корпусу дозволить уникати порушень норм площі на одного засудженого чи ув'язненого, які встановлені національним законодавством.

У ході відвідування групою НПМ зафіксовано проблему пасивного куріння тютюнових виробів серед жінок, які утримуються в установі.

Так, ув'язнені жінки, які не палять, повідомили представникам групи НПМ, що вони змушені постійно перебувати в задимленому камерному приміщенні через куріння тютюнових виробів іншими жінками, що створює потенційну загрозу здоров'ю осіб, які не палять.

Адміністрація установи не забезпечує належних умов для захисту некурців від впливу тютюнового диму через відсутність ефективної системи штучної вентиляції, а також окремих камер для утримання жінок, які не курять тютюнові вироби.

Відповідно до роз'яснень Міністерства охорони здоров'я України (https://moz.gov.ua/uk/vpliv-pasivnogo-kurinnja-na-zdorov%CA%BCja-jak-uberegti-blizkih), активне і пасивне куріння є однаково небезпечним і може завдати шкоди здоров'ю людей, які оточують курця. Внаслідок тривалого впливу диму, який вдихається під час пасивного куріння, підвищується ймовірність захворіти на рак легенів, хворобу серця, інфаркт та інсульт.

Найбільшого впливу пасивного куріння люди зазнають у закритих приміщеннях, де дим може залишатися у повітрі годинами, навіть якщо відчинити вікна.

У рішенні «Elefteriadis v. Romania» заява № 38427/05, Європейський суд з прав людини зазначив, що держава була зобов'язана вжити заходів для захисту ув'язненого від шкідливого впливу пасивного куріння. Той факт, що в'язниця, була переповнена, жодним чином не звільняв органи влади від їхнього обов'язку захищати здоров'я заявника.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Європейський суд з прав людини вважає пасивне паління порушенням статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а саме невиконання позитивних зобов'язань, які покладені на державу для забезпечення умов тримання з повагою до людської гідності, щоб спосіб виконання цього заходу не піддавав відповідну особу стражданням чи труднощам.

Під час відвідування дисциплінарних приміщень установи групою НПМ встановлено, що відстань між протилежними стінами у камерному приміщені № 1 становить лише 1,1 м.

Європейський комітет у своїй доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [CPT/Inf (2020) 40] рекомендував розширити або вивести з експлуатації будь-які камери розміром менш ніж 6 м^2 (без урахування санітарних вузлів) і щоб відстань між протилежними стінами кожної камери складала не менш ніж два метри.

Під час відвідування встановлено, що в установі наявна практика розміщення на зовнішній стороні дверей камерних приміщень, у яких тримаються засуджені до довічного позбавлення волі, поіменних карток, які містять інформацію про короткий опис кримінальних правопорушень, скоєних зазначеними засудженими.

Європейський комітет у доповіді Уряду України за наслідками візиту 4 - 13 серпня 2020 року до України [CPT/Inf (2020) 40] зазначив, що слід зупинити таку практику, оскільки вона сприяє лише розвитку стигматизації та ускладненню стосунків між засудженими до довічного позбавлення волі та працівниками установи.

Під час відвідування групою НПМ установи встановлено, що у карцерах та деяких камерних приміщеннях здійснюється цілодобове відеоспостереження за засудженими.

Європейський комітет у своїх доповідях неодноразово наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на повагу до приватне життя та робить режим тримання ще більш суворішим.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини також зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув’язненими та засудженими є порушенням статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Van der Graaf against the Netherlands», заява № 8704/03).

Під час відвідування карцерів та камерних приміщень представниками групи НПМ встановлено надмірну заґратованість вікон та неналежний рівень штучного освітлення.

Для прикладу, у камерному приміщенні № 36 рівень освітленості складав 40 lux тоді як згідно з додатком Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», освітленість робочих поверхонь спальних та житлових кімнат має складати не менше 150 lux.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Також під час проведення конфіденційних спілкувань з ув'язненими та засудженими встановлено, що більшість із них скаржилися на несправність штучної системи вентиляції, а також на те, що надмірна заґратованість вікон значно обмежує доступ природного освітлення у камерах.

У своїх доповідях Європейський комітет зазначає, що заходи безпеки щодо певних категорій утримуваних осіб доцільно вживати, але вони не повинні позбавляти таких осіб доступу до свіжого повітря та природного освітлення.

У порушення вимог Норм забезпечення осіб, взятих під варту, постільними речами, одягом і взуттям, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 527, не всі ув’язнені забезпечені необхідним речовим майном, зокрема подушками, простирадлами та наволочками. Крім того, у деяких ув’язнених ватяні матраци перебувають у незадовільному стані та потребують заміни.

За результатами конфіденційних спілкувань із ув’язненими встановлено, що адміністрація установи не забезпечує ув’язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі у кримінальному провадженні за межами установи. Зазначене є порушенням пункту 6 глави 4 розділу IV Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО).

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що незабезпечення ув’язнених (засуджених) продуктами харчування є порушенням вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12).

Відповідно до пунктів 8.13.3 та 8.13.15 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення), камерні приміщення повинні забезпечуватись шафою (по одній на кожну особу) та настінною полицею для туалетних речей.

У порушення зазначених норм, у камерному приміщені № 57 відсутня полиця та недостатньо шаф для 10 ув’язнених, які там утримуються.

Крім того, під час відвідування камерного приміщення № 159-А встановлено наявність триярусного ліжка, що суперечить вимогам пункту 8.13.1 Норм забезпечення, відповідно до яких можливе використання лише одно- або двоярусних ліжок.

В установі відсутнє укриття для захисту засуджених в особливий період, що є порушенням вимог Кодексу цивільного захисту України.

Через вищезазначені порушення, засуджені УВП піддаються щоденному ризику для життя та здоров’я, залишаючись незахищеними у камерних приміщеннях і на робочих місцях під час повітряної тривоги, спричиненої актами військової агресії проти України.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

У порушення вимог пункту 14 глави 2 розділу II ПВР СІЗО, у камерних приміщеннях, де утримуються жінки, відсутня наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, а також місцевого центру з надання безоплатної правничої допомоги.

Відповідно до частини 5 статті 110 Кримінально-виконавчого кодексу України, засудженим надається, в тому числі й під час перебування в стаціонарних закладах охорони здоров'я, право користуватися глобальною мережею Інтернет.

Однак, у порушення вимог пункту 1 глави 4 розділу VII ПВР СІЗО, засуджені, які залишеним для виконання робіт з господарського обслуговування, та засуджені до довічного позбавлення волі не мають вільного доступу до мережі Інтернет через недостатню потужність сигналу Wi-Fi роутерів.

Крім того, у комп’ютерному класі, який знаходиться у корпусі, де проживають засуджені, які залишені для виконання робіт з господарського обслуговування, відсутній перелік веб-сайтів, до яких дозволяється доступ, що є порушенням вимог пункту 1 розділу II Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2^7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)», зокрема:

1.1. Розглянути питання щодо необхідності закінчення ремонтних робіт режимного корпусу, передбаченого для засуджених до довічного позбавлення волі;

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

1.2. Переглянути практику використання на зовнішніх дверях камерних приміщень поіменних карт з інформацією про засуджених до довічного позбавлення волі, зокрема в частині зазначення статті Кримінального кодексу України та схильності особи до протиправних дій;

1.3. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;

1.4. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного ув'язненого та засудженого згідно з вимогами національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини;

1.5. Вивести з експлуатації камерні приміщення, відстань між протилежними стінами яких становить менше 2 м;

1.6. Забезпечити обладнання та використання системи відеоспостереження в установі з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини;

1.7. Вирішити питання щодо забезпечення належного рівня природного і штучного освітлення у камерних приміщеннях установи;

1.8. Забезпечити контроль за процесом забезпечення ув'язнених та засуджених наборами продуктів харчування перед відправленням для участі у кримінальному провадженні за межами УВП;

1.9. Вжити заходів щодо забезпечення ув'язнених та засуджених речовим майном (матрацами, подушками, простирадлами та наволочками) згідно з вимогам нормативно-правових актів;

1.10. Забезпечити дотримання вимог Норм забезпечення щодо обладнання камерних приміщень;

1.11. Вжити заходів щодо обладнання в установі укриття відповідно до вимог чинного законодавства;

1.12. Забезпечити розміщення у камерних приміщеннях наочної інформації із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших державних органів і міжнародних організацій;

1.13. Вжити заходів щодо реалізації права засуджених на користування мережею Інтернет;

1.14. Вжити заходів щодо окремого розміщення жінок, які не палять, з метою забезпечення дотримання права на захист від шкідливого впливу тютюнового диму.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Полтавська установа виконання покарань (№ 23)» на 13 арк. в 1 прим.

Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини **Дмитро ЛУБІНЕЦЬ**

Потапович Павло (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№12241.2/39.1/15044-25/25/39.1 від 01.08.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 01.08.2025 15:39
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400